

het archief van de moderne gemeente Grathem bevindt.⁷¹⁾

Bij besluit van 22 december 1795 werden de lage gerechten afgeschaft. In datzelfde besluit was tevens bepaald dat de zittende ambtenaren van de schepenbanken zouden blijven functioneren totdat de nieuw opgerichte vredegerechten in de kantons in werking zouden zijn getreden. Het vredegerecht Maaseik, waartoe Wessem kwam te behoren, werd op 13 juni 1796 geïnstalleerd.⁷²⁾ Daarom dateren de laatste ambtelijke handelingen van de schepenbank Wessem dan ook van februari/maart 1796.⁷³⁾

3. De schepenbank als hoofdgerecht

De schepenbank van Wessem was tevens hoofdgerecht en wel voor de schepenbanken van Beegden, Nederweert, Pol en Panheel, Weert en van het thans belgische Ophoven bij Maaseik. Van Weert is bekend dat het reeds in 1446 hoofdvaart op Wessem had.⁷⁴⁾ Het instituut van de hoofdvaart is in de Middeleeuwen wijd verbreid.⁷⁵⁾ Wanneer de schepenen van een gerecht niet tot een vonnis konden komen omdat zij niet "wijs" genoeg waren, dan konden zij ter belering of te hoofde gaan bij een andere, hogere schepenbank of hoofdgerecht. De schepenen van het hoofdgerecht stelden dan in het aan hen voorgelegde geval vast wat rechtens juist was. Het vonnis, "hoofdoordeel", werd aan de schepenen die ter belering waren gekomen, ter hand gesteld, die het dan op eigen naam wezen. Wanneer de schepenen van het hoofdgerecht de zaak ook niet "wijs" waren, hadden ook zij weer vaak de mogelijkheid om bij een andere schepenbank ter hoofdvaart te gaan. Zo kende, volgens Schwabe, Wessem in de vijftiende eeuw hoofdvaart op Aken.⁷⁶⁾

Hoofdvaart moet men wel onderscheiden van het hoger beroep of appel. Hoger beroep werd ingesteld door een van de of beide procespartijen, terwijl bij hoofdvaart juist de schepenen bij een andere schepenbank ter belering gingen. Bij veel gerechten heeft geleidelijk een verschuiving plaats gevonden van de hoofdvaart naar het appel. In het geval van Wessem is dit gebeurt tussen 1518 en 1540. Doordat het schepenbankarchief van Weert het beste bewaard is gebleven is deze overgang aldaar het duidelijkste te volgen. In de rol van de jaargedingen heet het op 10 maart 1518 dat "die scepen tuegen dat Corst gheappellert heeft ende die hoofvaert te dach ghekant...", hetgeen de eerste vermelding van een appel is te Weert.⁷⁷⁾ Tegelijkertijd vind echter aldaar nog altijd hoofdvaart plaats. Even verder in dezelfde rol wordt gezegd dat "der momber dess Heren